

บทวิจารณ์หนังสือ (Book review)

เศรษฐศาสตร์ [ฉบับทางเลือก] จากเรื่อง Economics: The User's Guide

เขียนโดย Ha-Joon Chang

แปลโดย วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร

สำนักพิมพ์โอเพ่นเวิลด์: กรุงเทพมหานคร (2560), 440 หน้า

พอฟันท์ อู๋ยานนท์*

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นนทบุรี 11120

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ มีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ไม่มีนักคิดหรือสำนักคิดไหนจะสามารถผูกขาดความรู้ทางเศรษฐศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์สามารถร่วมกันสร้างสรรค์จากนักคิดปัญญาชนต่างๆ ภายใต้บริบทสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการศึกษาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในบริบทการเปลี่ยนแปลงของภูมิหลังทางสังคม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกับเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นการเมือง ศิลปะ วรรณกรรม ดนตรี ปรัชญา และวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันย่อมมีผลสามารถให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ได้

ผู้ที่สนใจหรือติดตามความเคลื่อนไหวพัฒนาการทางแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่เกิดขึ้นในโลกตะวันตก ตลอดจนคำวิจารณ์ต่อเศรษฐศาสตร์สำนักต่างๆ อย่างเผ็ดร้อน ย่อมไม่พลาดจะติดตามหนังสือเล่มนี้

หนังสือเศรษฐศาสตร์ (ฉบับทางเลือก) ฉบับแปลเล่มนี้ แปลจากเรื่อง Economics: The User's Guide (London Penguin Books, 2014) เขียนโดย Ha-Joon Chang ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการพัฒนา (Reader in the Political Economy Development) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สหราชอาณาจักร

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 12 บท โดยครอบคลุมเรื่องราวต่างๆ คือ (1) เศรษฐศาสตร์คืออะไร (2) ทุนนิยมในปี 1776 และปี 2014 (3) ประวัติศาสตร์ทุนนิยมฉบับย่อ (4) เศรษฐศาสตร์ 9 สำนัก (5) ใครคือตัวแสดงทางเศรษฐกิจ (6) ผลผลิต รายได้ และความสุข (7) โลกของการผลิต (8) การเงิน (9) ความเหลื่อมล้ำและความยากจน (10) การทำงานและการว่างงาน (11) บทบาทของรัฐ (12) เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

*ผู้ประสานงาน: Porphant.Ouy@stou.ac.th

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ได้แตกต่างจากตำรา/หนังสือแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักหลายประการที่สำคัญ เช่น

ประการแรก หนังสือเล่มนี้เห็นว่า การนิยามวิชาเศรษฐศาสตร์เป็น “หัวข้อที่ศึกษา” (Subject Matter) มากกว่าจะเป็นระเบียบวิธี (หน้า 40) หรือเป็นการศึกษาที่เน้นระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การผลิต การกระจายรายได้ เทคโนโลยี การค้าระหว่างประเทศ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะผู้เขียนเชื่อว่ากรอบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์นั้นมีหลายกรอบแนวคิดและแต่ละกรอบแนวคิดก็จะมีจุดแข็งจุดอ่อนแตกต่างกันออกไป (หน้า 41) แนวทางการศึกษาเศรษฐศาสตร์ที่ผ่านมานิยมใช้การอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ มักจะเน้นในเรื่องวิธีการศึกษานั้นทำให้วิชาเศรษฐศาสตร์เน้นแต่การ “พิสูจน์” ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ชุดหนึ่งๆ ว่ามีความถูกต้องแต่เพียงอย่างเดียวหรือมีวิธีเดียวเท่านั้น เขาได้วิจารณ์ได้ อย่างน่าสนใจคือ “การนิยามวิชาเศรษฐศาสตร์ด้วยวิธีการศึกษาทำให้หนังสือเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ สันนิษฐานไว้ก่อนว่า มีวิธีเรียนเศรษฐศาสตร์ที่ถูกต้องอยู่เพียงวิธีเดียว นั่นคือเรียนตามแนวทางของสำนักนีโอคลาสสิก บางเล่มก็แยแสเสียจนไม่บอกคุณด้วยซ้ำว่าโลกใบนี้มีวิธีคิดแบบเศรษฐศาสตร์แบบอื่นๆ นอกเหนือไปจากนีโอคลาสสิก” (หน้า 40)

ประการที่สอง พัฒนาการทางวิชาเศรษฐศาสตร์ของเศรษฐศาสตร์ในแต่ละสำนักมีความแตกต่างกันทางด้านแนวคิด/ทฤษฎี ระเบียบวิธีการศึกษา จุดเน้นหรือตัวแสดงในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณค่าทางการเมืองและจริยธรรม สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ เขาเสนอว่าแทนที่นักเศรษฐศาสตร์ในแต่ละสำนักมุ่งที่จะแสดงความเป็นเลิศหรือยึดติดในสำนักของตนเอง แต่ควรที่จะรักษาความหลากหลายทางความคิดและสนับสนุนการผสมผสานข้ามสำนัก นอกจากนี้เขายังเห็นว่า “ไม่ใช่แต่นักเศรษฐศาสตร์ แต่เราทุกคนช่วยกันพัฒนาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้” (หน้า 156) โดยเขาเห็นว่าทุกองค์กรธุรกิจและประชาชนในทุกหมู่เหล่าจึงสมควรให้สาธารณชนมีส่วนในการพัฒนาวิชาเศรษฐศาสตร์ เขาเห็นว่าแม้แต่กระบวนการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจก็ไม่ควรให้เป็นหน้าที่ของนักเศรษฐศาสตร์เท่านั้น เขาได้ยกคำพูดของนายแฮร์รี ทูแมน ประธานาธิบดีคนที่ 33 ของสหรัฐฯ ที่เคยกล่าวว่า “ผู้เชี่ยวชาญคือคนที่ไม่ต้องการเรียนรู้อะไรใหม่ เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้เขาไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญอีกต่อไป” (หน้า 408) ทั้งนี้เขาเห็นว่าแม้ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญเป็นสิ่งจำเป็น แต่เขาเห็นว่าผู้เชี่ยวชาญคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งนั้น ไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจได้เพราะเรื่องราวทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นที่ซับซ้อน และต้องอาศัยการซึ่งนำหน้าระหว่างความต้องการด้านต่างๆ ของมนุษย์ ข้อจำกัดทางวัตถุและคุณค่าทางจริยศาสตร์หลายชุด โดยที่ผู้เชี่ยวชาญมักจะเสนอมุมมองที่จำกัดคับแคบบ่อยครั้ง (หน้า 408) ดังนั้นการตั้งคำถามหรือทำนายความคิดใหม่ๆ ต่อนักเศรษฐศาสตร์จึงเป็นหน้าที่ของทุกๆ คน

ประการที่สาม เป็นหนังสือที่วิจารณ์แนวคิด/สมมติฐานที่สำคัญทางเศรษฐศาสตร์ว่ามีข้ออ่อนในการอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา อาทิ เช่น เขาได้วิจารณ์สมมติฐานของคุซเน็ตส์ (Kuznets Hypothesis) ซึ่งอธิบายว่าเมื่อประเทศพัฒนา เศรษฐกิจไปเรื่อยๆ ความเหลื่อมล้ำจะเพิ่มสูงขึ้นในช่วงแรก จากนั้นก็จะลดลงในเวลาต่อมาหรือสามารถแสดงได้ในรูปประฆังคว่ำ สมมติฐานนี้เชื่อว่าในระยะเริ่มแรกของการพัฒนา ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคการเกษตร ซึ่งมีผลิตภาพการผลิตอยู่ในระดับต่ำ รายได้ต่อหัวต่ำ ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทอยู่ในระดับสูง และเมื่อเวลาผ่านไปผู้คนเริ่มอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อแสวงหางานทำในภาคอุตสาหกรรมและบริการซึ่งมีผลิตภาพการผลิตสูงกว่า ระดับรายได้ต่อหัวเพิ่มสูงขึ้น คนอาศัยอยู่ในภาคเกษตรน้อยลง ในที่สุดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เช่น ระดับรายได้ต่อหัวก็จะลดลง แต่จากหลักฐานเชิงประจักษ์แสดงว่า สมมติฐานของคุซเน็ตส์ อาจอธิบายได้ดีในกรณีของประเทศที่พัฒนาแล้ว ก่อน ทศวรรษ 1970 เท่านั้น หลังจากนั้นความเหลื่อมล้ำก็เพิ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะในสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร (หน้า 296-297) ส่วนประเทศกำลังพัฒนา (ยกเว้น เกาหลีใต้ และไต้หวัน) ไม่ปรากฏว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมิได้ลดลงตามสมมติฐานของคุซเน็ตส์แต่อย่างใด โดยเหตุผลที่สำคัญ เพราะ นโยบายเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญต่อการสร้างระดับความเหลื่อมล้ำนั่นเอง (หน้า 296-297) โดยเขายกตัวอย่างว่า ความเหลื่อมล้ำในสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักรมีสาเหตุสำคัญมาจากการผ่อนปรนกฎระเบียบ และการลดภาษีสำหรับผู้มีรายได้สูง ส่วนที่เกาหลีใต้และไต้หวันนั้น ความเหลื่อมล้ำไม่ได้เพิ่มสูงขึ้น (ในปี 1950 – 1960) เพราะนโยบายปฏิรูปที่ดิน นโยบายปกป้องชาวนารายย่อย และร้านค้าขายปลีกขนาดเล็ก นอกจากนี้ในบทความด้วยใครคือตัวแสดงทางเศรษฐกิจ (บทที่ 5) เขาได้นำเสนอว่า เขาได้วิจารณ์ต่อแนวคิดของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่สนับสนุนให้ปัจเจกชนมีบทบาทอย่างแข็งขันมากกว่าที่จะให้รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจในระบบตลาดเสรี โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากการล้มเหลวของกลไกราคา เพราะเขาเห็นว่า “แทบทุกประเทศที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ล้วนเป็นเพราะรัฐบาลได้ดำเนินการอย่างแข็งขัน” (หน้า 361)

ประการที่สี่ ผู้เขียนได้ปรับมายาคติ เรื่อง “การค้าเสรี” และ “ตลาดเสรี” โดยรัฐมีบทบาทน้อยต่อความสำเร็จและจรรยาบรรณระบบทุนนิยมโลก เพราะพัฒนาการทางเศรษฐกิจทุนนิยมในรอบกว่า 200 ปีที่ผ่านมา บทบาทของรัฐบาลมีบทบาทไม่น้อยต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก (ยกเว้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21) ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ หรือการกีดกันทางการค้า หรือการตั้งกำแพงภาษี ให้เงินอุดหนุนแก่อุตสาหกรรมหลัก มาตรการสวัสดิการควบคู่กับการเก็บภาษีในอัตราที่สูงขึ้นเมื่อเทียบกับรายได้ประชาชาติ การพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า การควบคุมและกำกับดูแลเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ และเขาเห็นว่า เหตุที่ทุนนิยมโลกได้เติบโตและพัฒนาในระดับ

สูงในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 นั้น เกิดจากบทบาทของ “เศรษฐกิจผสม”
คือ จีนและรัสเซียนั่นเอง

หนังสือเศรษฐศาสตร์ (ฉบับทางเลือก) เล่มนี้เป็นคู่มือสำคัญที่ทำให้รู้เท่าทัน (จุดอ่อน จุดแข็ง
และการท้าทายใหม่) ต่อแนวคิดเศรษฐศาสตร์สำนักต่างๆ รวมทั้งคุณูปการด้านบวกและด้านลบต่อ
ประเด็นปัญหาของพัฒนาการทางเศรษฐกิจของโลก และทำให้เห็นข้อวิจารณ์อย่างเผ็ดร้อนของผู้เขียน
ที่มีต่อ เศรษฐศาสตร์กระแสหลักในโลกตะวันตกด้วย